

УДК 621.121

ТЮТЮНИК Л.І.^{1*}, КАСІЛОВ В.Й.², ІВАНОВА Л.І.³

ЕНЕРГЕТИКА ТА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ

¹ к.т.н., доц., доц. кафедри парогенераторобудування, НТУ «ХП», м. Харків, Україна.

² к.т.н., доц., проф. кафедри парогенераторобудування, НТУ «ХП», м. Харків, Україна.

³ старш. викладач кафедри парогенераторобудування, НТУ «ХП», м. Харків, Україна.

* e-mail: lara.tyutyunik@gmail.com

Вступ. Темпи науково-технічного прогресу і поліпшення умов праці значною мірою визначаються станом енергетики і у всіх країнах світу їй приділяється величезна увага. На сучасному етапі розвитку енергетики дуже важливою стає проблема її взаємодії з навколишнім середовищем.

Мета роботи. Екологічні умови функціонування енергетики пов'язані з унікальними масштабами матеріальної і теплової взаємодії з біосферою, це обумовлено тим, що, споживаючи величезну кількість первинних ресурсів у вигляді твердого, рідкого і газоподібного палив, тепла енергетика разом з виробництвом електричної енергії і теплоти викидає в навколишнє середовище велику кількість відходів у вигляді газоподібних і твердих продуктів згорання. Відповідно до існуючих термодинамічних циклів ТЕС в навколишнє середовище поступає більше 60 % потенційної енергії палива: фізична теплота, що втрачається з відхідними газами, теплота нагрітої води. Окрім цього, вироблені на ТЕС і АЕС електроенергія і теплота в процесах їх передачі і споживання також поступають в навколишнє середовище. У зв'язку з розвитком ядерної енергетики відбулася зміна у взаємодії енергетики з навколишнім середовищем у бік зниження забруднення навколишнього середовища продуктами згорання і золошлаковими відходами, але при цьому виникли викиди АЕС, не менш небезпечні за впливом на біосферу, чим викиди ТЕС.

Загальна частина. Оскільки органічне паливо поки є основним джерелом виробництва електроенергії і теплоти, то для запобігання збільшенню викидів шкідливих домішок необхідні істотні витрати засобів і сил для розробки і впровадження економічно прийнятних способів охорони навколишнього середовища. У продуктах згорання органічного палива в котельних і промислових установках містяться тверді частинки золи і незгорілого палива, оксиди сірки (SO_2 , SO_3), азоту (NO_x) і ванадію (V_2O_5). При неповному згоранні палива в димових газах містяться оксиди вуглецю (CO) і вуглеці типу, CH_4 C_2H і бенз(а)пирен $\text{C}_{20}\text{H}_{12}$. Багато з газоподібних речовин руйнується в атмосфері в перебігу години і доби. Аерозольні тверді частинки [сажа, п'ятиоксид ванадію, бенз(а)пирен] можуть накопичувати-

ся на поверхні землі і беруть участь в приземній циркуляції атмосфери. Забруднення шкідливими домішками атмосфери, землі і води погіршує санітарно-гігієнічний стан міст, селищ, полів, лісів, водоймищ, надаючи шкідливу дію на організм людини і рослинність, погіршує якість продукції підприємств, збільшує знос механізмів і руйнує будівельні конструкції будівель і споруд. По ступеню дії на людину шкідливі речовини розділяються на класи. До надзвичайно небезпечних відносяться V_2O_5 і бенз(а)пирен. Перше з'єднання утворюється в невеликій кількості при спалюванні мазуту. Бенз(а) пирен може з'являтися при спалюванні будь-якого палива при недоліку кисню, а також виділятися при розкладанні сажі. Високонебезпечними є NO_2 і SO_3 . Оксиди азоту NO_x утворюються в зоні високих температур факела при $1600\text{ }^\circ\text{C}$. Вихід NO_3 складає приблизно 10%. SO_3 утворюється на кінцевому етапі горіння палива з SO_2 при надлишку кисню і за рахунок каталізу на відкладеннях в пароперегрівачі. Його вихід складає 2–5% SO_2 . У зоні низькотемпературних поверхонь нагріву SO_3 перетворюється в пари H_2SO_4 і витрачається в процесі низькотемпературної корозії. Ступінь небезпеки дії шкідливої речовини на живий організм визначається відношенням його концентрації до гранично допустимої (ГДК), мг/м^3 , в повітрі на рівні дихання людини: $k_i = c_i/\text{ПДК}$. Значення повинне бути k_i менше 1.

Висновки. Важливою стороною проблеми взаємодії енергетики і навколишнього середовища є і все більш зростаючий зворотний вплив – навколишнє середовище диктує умови ухвалення технічних рішень при проектуванні підприємств енергетики: вибір типу і одиничних потужностей енергетичного устаткування, вибір місця будівництва ТЕС, ГЕС, АЕС і т.п. Таким чином, на сучасному етапі розвитку енергетики проблема її взаємодії з навколишнім середовищем є вельми гострою, багатобічною і вимагає особливої уваги. Особливо гостро стоїть ця проблема в енергетиці України, вважаючи сучасний стан і перспективи, її розвитку.

Список літератури:

1. Сидельковский Л.Н. *Котельные установки промышленных предприятий* : учебник для вузов. 3 изд., перераб. Москва: Энергоатомиздат, 1988.
2. Бузников Е.Ф. *Производственные и отопительные котельные*. 2-е изд., перераб. Москва: Энергоатомиздат, 1984.
3. Украина: эффективность малой энергетики. *EC-Energy Centre. TISIS-Program. 2010.*
4. Промышленность Украины: путь к энергетической эффективности. *EC-Energy Centre Kiev. TISIS-Program. 2010.*